

60. 12.

1986.március

P A L O T A I

K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelenen László Művelődési Ház honismereti
körének lapja

Honismeret, helytörténeti közlemények

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Borítólap: Vass Józsefné

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsának
Kelenen László Művelődési Háza

Felelős kiadó: Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

16./ Kelemen László Nagyváradon.

A társulattól kapott biztatásra útnak indult és december végén Nagyváradra érkezett. Itt élt fivére, Kelemen János megyei aljegyző és műfordító, valamint Domokos Jakab alispán szintén műfordító. Erre az összeköttetésre támaszkodott Kelemen László, amikor az élénk forgalmú nagyvárost szemelte ki, jövődő tervének színhelyéül. Pár nap múlva benyújtotta beadványát a nagyváradi és vidéki magyar színészet megalapításáról. Nyitott ajtókra talált. Itt jól ismerték Szatmár vármegye tervét, hogy nemzeti színházat itt létesítsenek. Megkezdtek a tárgyalást Kelemen Lászlóval. A terv a következő volt: Bihar vármegye bitosítsa 3 évre a társulat pártfogását, ebben az esetben Pestről Nagyváradra hozza a társulatot. A kiadások havonta 938 Ft lenne. Kelemen László a költségelőirányzat mellett előterjesztette az időbeosztást és utitervet, mely szerint:

- a./ Nagyváradon játszanának a hegyaljai szüret végétől szent György napig.
- b./ Szabolcs, Szatmár és Zemplén vármegyékben a megyegyűlések alkalmával játszanának.
- c./ Hegyalján töltenék a szüreti időt.
- d./ Decemberben pedig csak a vásárok alkalmával tartanának előadásokat.

Az érdekelt helyek megijedtek a nagy költségvetéstől, így Kelemen László pozitív eredmény nélkül tért vissza Pestre. A tagokat nagy nyomorban találta. Sely Ferenc a sikertelen út miatt kiméletlen támadást indított ellene. Kénytelen volt ismét elhagyni a társulatot.

17./ A társaság feloszlott.

Unwert is ellenük fordult, aki a magyar szintársulat megalakulása óta a társulat koporsóját ácsolta. Mindent megtett a társulat széttűllesztéséért. A folytonos botrányok elvették a közönség színházbajárási kedvét. A színészek felelőségre

vonták Sely Ferencet, a közönség elmaradása miatt és elcsapták. Szentkirályi László április 1-re társulati gyűlést hívott egybe, és feltette a kérdést, akarnak-e továbbra is együtt maradni? Sem Pest vármegye, sem a Helytartó Tanács nem adott anyagi támogatást. A színészek a ruhatár anyagát magukhoz vették és eladták, csak hogy kenyérhez jussanak.

Kelemen László új terven dolgozott, de ez csak akkor válhatott valóra, ha távol tartja magát Sely Ferencetől, és a végromlásba jutott társulattól. Szentkirályi László a társulátot összehívta, és kemény hangon beszélt arról, hogy a kötelességüket nem teljesítették. Keményen kikelt a ruhatár fosztogatói ellen is. Szentkirályi beszéde után a társulat elhatározta, hogy nem maradnak tovább együtt. Ezzel véget is ért az első magyar játszószíni társaság pesti élete.

/ folytatása következik /

Bazsó Dénes

CSANÁDPALOTA NEVEZETESEBB ÉVEI

VII. rész. Hivatalos iratok nyomán.

1882. Az 1876-ban Gyuri szabó szabadsághős által életrehívott "48-as kör" nevét "Polgári Olvasó Kör" névre kellett változtatni. Gyuri szabó igazi nevét soha nem tudták meg, evvel a névvel halt meg.

1882. Ebben az évben jött állatorvos a községbe és vágóhidat létesített a község északnyugati szélén, mely még 1975-ben is használatos volt.

1883. Ebben az évben létesült Palotán az Iparos Kör, noha Céh már ezt megelőzően is létezett.

1883. A község 25 ezer forintos kölcsönnel bekapcsolódott az akkor még Arad-Csanád Egyesült Vasút építésébe, habár a községi képviselők többsége ezt ellenezte, mert Nagylak város /ma Romániához tartozik/ város létére se engedte meg, hogy a vasút a várost megközelítse. Avval érveltek, Palotán is -miként Nagylakon-, hogy "ha az a masina /vonat/ itt bődörög a falu mellett, elgázolhatja az állatokat, de a fődeket is keresztű szeli, meg a házainknak is neki szaladhat."

A fentiek dacára B r e n g a r t e n Henrik községi-főjegyző elhárította gáncsokat. Amikor megépítették a vasutat, Mezőhegyesig és vissza, példamutatásként vonatra kellett ülnie az előljáróságnak. Ekkor 3 előljáró lemondott, a többi pedig feltarisznyázva elbúcsúzott a családjától, mert miként mondták; "az a masiniszta /mozdonyvezető/ világgá szalaszthatja a szörnyeteget és ők akkor

1884 teljesen odavesznek."

1884. Erre az évre 3 gőzmalom létesült a községben. Egy az Ó-temetővel szemben, a vasútra vezető műút jobb oldalán /ma kenyérgyár/, egy a község keleti szegélyén, a pitvarosi út kanyarodásánál /a Zelmann malom/ s egy a Vágóhid felé vezető Szöllei út jobb oldalán /Kuti malom/. Ekkor a száraz malmok és a szélmalomok beszüntették működésüket, míg egy év múltán a Maroson működő 3 vizimalom közül is csak a Virág-féle vizimalom maradt meg.

1887. Takarékpénztár létesült a községben. Részvényesei a helyi vagyonosabb emberek közül kerül ki, míg elnöke a 7777. holdas Blaskovits nagybirtokos volt.
1887. Megkezdtek az utcák gyalogjáróit téglával kirakni. Addig csak egy gyalogjárda volt minden utcában s ehhez is Makóról szállították a téglát.
1888. Ez év szeptember 8-án kegyeletos ünnepély színhelye volt Csanádpalota. K e l e m e n László első magyar színiigazgató és színműíró emlékének hódolva, emlékművet állítottak a főtérrre. B u j a Lajos helybeli tanító kutatta fel K e l e m e n hiteles sirhelyét /hová később az emlékmű is kikerült/ s ebben segítségére volt K á r o l y i Antal, Kelemen unokája, de a plébánia 1800-as halottas anyakönyve is. Az ünnepélyen megjelent Hollósy Kornélia V li és Váli Bála életrajzíró.

Asztalos P. Kálmán

A HONISMERETI GYŰJTEMÉNY GYARAPÍTÓI

Kovács Rita, Fészek u. 4. 1 db. vízfordó válfát, melyet dédanyjától örökölt.

..-.-.-.-.

Ifj. Ádók István, Béke u. 19. Régi térképet, igazolványokat s több hivatalos bizonyítványt adományozott.

..-.-.-.-.

Mari Imréné Délibáb u. 39. Egy történelmi képet, öt szentképet, egy régi váll- és fejkendő.

..-.-.-.-.-.

Csikota Mihály Orgona u. 38/a. Egy négyzetméter nagyságú hirdetményt 1885-ből, mely Ő cs. Kir. fenséges, Rudolf főherceg trónörökös védnöksége alatt rendeztetett. Kiállításra került: földművelés, erdészet, bányászat, ipar, egészségügy, képzőművészet stb.

..-.-.-.-.-.

Kurunczi Mihályné, Arany J. u. az 1896. évi Törvények másolatát, a honalapítás évezredes emlékére.

..-.-.-.-.-.

Szathmári József, Viola u. 15. Több tűzrendészeti hivatalos iratokat adományozott..-.-.-.-.-.

ÖRÖMMEL OLVASTUK

a Csongrád megyei Hírlap 1985.november 6.számában,hogy Kovács Gábor a helyi OTP fiók vezetője Kiváló társadalmi Munkáért kitüntetésben részesült.

.-.-.-.-.

Az Ifjúsági mozgalomban kifejtett eredményes tevékenységéért a KISZ KB-től kapott kitüntetést: Erdélyi Lajos, Zsiga Istvánné és Márton Zoltán.

.-.-.-.-.-.

Az úttörőmozgalomban kifejtett eredményes munkájáért kitüntetésben részesült Repa Jánosné tanítónő.

.-.-.-.-.-.

RÉGI ELŐDEINK ÉLETÉBŐL

- Rákóczi hadi reguláiból-

Ha valaki az élő istennek szent nevét "ördögadtával,teremtettével,ebadtával" káromolja: először s másodszor pálcástassék meg keményen;harmadszor s többször,ha elköveti,halljon meg érette törvény szerént.Az is,aki hallja,tisztinek nem jelenti páltzástassék meg érette."

A tiszték ugyanezen vétségekért pénzbüntetéssel,lefokozással,majd halállal büntetendők."

.-.-.-.

A Méhészüjság 1927.december 1.-i számának 14-15.oldalán írta Horváth István dr.,hogy "a tisztessűnél /tarlóvirág: Stachis annua/ jobb mézelő növényt keresve se lehet találni.. de a tarlóbuktatás nem sokára kipusztítja. Tehát mézelő növényekről kellene gondoskodni." S azóta mindig gondoskodnak,de nem cselekszenek.

Kettőszáz éves "Végezésből."

" Ha a Tfikók /csikók/ tellyefsen három efztendősök, és nem legeltethetnek, tehát nekik egéfy portzió zab, nyoltz fzéna, fél kötés árpa-fzalmával együtt adatik, méglen negyed fél efztendőt el-érik; ebben az üdőben megnyergeltetnek és minden nap a jártató kötélén jártattatnak addig, amég annyi erőre jutnak, hogy a lovas katonát elbirhassák, a ki-is őket táborifzolgálatra alkalmaztatni, s oktatni fogja; azért midőn ezen üdő közelget, meg-patkoltatnak, és egéfy portziók nekik kiadattatnak." II. József Ő Császári és Királyi Felsége 1785. évi parancsából.

.-.-.-.-.-.

149

1849. Palotai kerület Szolgabirójától, nov. 1. -én 1849. Mltsgos Cs. Kir. Fő Biztos Ur 1127 sz. a. érkezett magyar nyelven kinyomtatott plakátok példányai az országban forgásban lévő 1 és 2 ftos bankjegyek czélul vett beváltásáról mint a Cs. K. sereg Fő hadi parancsnokság által kiadott rendelmények nyilvános helyen leendő kifüggesztés szoros kötelességökbe tétetik. -

.-.-.-.-.-.

29. Szokásban van é a halászat Palota határában és hány mázsa fogatott ki 1856. évben és mi vilt az ára?, hol adták el? Palotán nem gyakoroltatik halászat.

.-.-.-.-.-.

30. Találtatik é piótzsa a község határán s hol mennyi fogatik ki s 1856-ban mi vilt az ára és hol adták el? Nem találtatik.

.-.-.-.-.-.

Asztalos P. Kálmán

SZESZESITALOK ÉS HUSFOGYASZTÁS PALOTÁN

Az 1850-es években Palota lélekszáma meghaladta a 4 200 lelket, főfoglalkozásuk földmunkás, akiknek a határban szőlő földjeik is voltak.

Ebben az időben Palotán a földes urnak 4 kapás szőlő területe volt amit a palotaiak 9-ed ből műveltek.

/Egy kapásnak nevezték azt a szőlőterületet, amit egy ember egy nap alatt megkapált/.

Feljegyzések szerint az 1850 évben egy kapás szőlő területről 6 egész és 16/40 osztrák akó törkölyös bort termeltek, ebből tiszta bor két akó volt. A 10 akó törkölyből 1 akó pálinkát kaptak / 1 akó kb. félhektóliteres ürmérték volt/. A törköly kisajtolása után nyertek bort, de volt ilyen pálinka is. Borserprőbornak az alja, illetve üledéke.

A palotaiak 9-ed részből művelték a szőlőföldet.

Ebben az évben a földes urnak 577 egész és 24/4 bécsi akót adtak át, ennek akója 45 krajcár pengő, összesen 433 forint 12 krajcár.

A községben földesuri és urbéri kocsmá volt. Az egyikben 560, a másikban 128 akót adtak el. Bor akójának közepes ára 1 forint 30 krajcár, ez összesen 1 032 forint.

Borfogyasztási adót kellett fizetni 1265 egész 24/-akó után 1465 forint 12 krajcárt.

Serfogyasztás. A ser készitési jog az uradalmat illette, ez ebben az időben haszonbérben volt adva. Évenként készitettek 330 akó sert, ennek középára adónként 1 forint 35 egész 40/-, összesen 526/10 forintot.

Szeszégetés a lakosok szőlőterméséből a törköly és seprő után saját használatukra a törvény által megengedett törköly 32, és seprő 6 egész 16/" bécsi akó volt. Ennek középára 5 forint, összesen 192 forint.

Palotán az 1840-1850-ig egy-egy évben szeszfogyasztás a földesúri kocsmákban kimérve 504 bécsi akó, ennek középára 5 forintjával 2 520 forintot tett ki.

A pálinka, égetett szesz, rum, slivovica, likör és más édesített szesz italokból 40 bécsi akót mértek ki /egy bécsi akó 61.5 liter/.

Vágómarhából /ökör, bika, tehén, borjú/ 42 db.

Bárány, gödölye /kecske nőstény kicsinye/, malac: 100 db.

Disznóhús nem volt kimérve Palotán.

.....

Komoly Pál

GYERMEKJÁTEKOK, MONDÓKÁK

/Részlet a " Gyermekevelés a század elején" c. néprajzi gyűjtésből/

Husvét és Pünkösd között, vasárnap délutánonként volt régen a lányok legények "játzója". Lányok, legények, külön-külön csoportban, énekelve mentek ki a faluból, ki a falu alá a gyepre. /Kövegyen a nagyközben./ Itt mikor, mit kezdtek el játszani. Labdázta, fogócskázta, szembekötősdit játszottak, vagy sárkányt eregettek. A legények tekéztek. A nagylányok fölvo-
nultak az utcára, összefogodzkodtak és énekes játékot játszottak.

Ezek közül nem hiányzott a "Bujj,bujj zöld ág..." kezdetű játék sem,melyben két lány összefogodszva,kezét magasra emelve,s a sor kigyóvonalban átbujt a leánykarok által alkotott hid alatt,majd újrarendeződve énekelte:

"Bujj,bujj zöld ág,
Zöld levelecske
Nyitva van az aranykapu
Csak bujhatok rajta!
Nyisd ki rózsám
Kapudat,kapudat
Hadd kerüljem
Váradat,váradat.
Szita-szita péntek
Csűrülöm csütörtök,
Zab szerda!"

Árokciás,melyben a cica az árokban állt, a többiek átfutottak mellette,mondván:

" Ha jó cica volna,száz egeret fogna!"
"De én cica nem vagyok,egeret sem foghatok."

Körjáték

"Uj a csizmán most vették,rostélyos a sarka,
Azért vették azt neken,hogy ugráljak rajta,
Rajta,rajta leszakadt a pajta,
Rakja fel a gazda!"

A hagyományos játékfűzérhez tartozott a "Fehér liliomszál" játék is.

" Fehér lili liliomszál,
Sej,ugorj egyet a Tiszába,
Sej,ugorj egyet a Dunába.

Támaszd meg a derekadat,
Sej, az aranyos vasvilládat,
Sej, az aranyos vasvilládat,
Fésülködj meg mert bogjas vagy,
Sej, mosakodj meg, mert morcos vagy,
Sej, Törülközz meg, mert morcos vagy,

Kedvelt játék volt a következő is:

"Beültettem kiskertemet a tavasszal,
Rózsa, szekfű, liliom és rezedával,
Ki is nyiltak egyenként,
Elszertém adni mind,
De nem mindjárt.

En megveszem virágodat, ha eladod,
Ha az árát te magad is nem sokkalod,
Versenyfutás az ára,
Fussunk egyet utána,
De most mindjárt."

A pünkösdi énekekre is kört alkottak:

"A pünkösdi rózsza kihajlott az utra,
Meggyfa árnyékában szőke kisleányka
Akit szeretsz, kapd el.
Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem,
Ha belőle, belőle,
Rózsa lenne belőle,
Mégis kifordulna."

Pánczél Józsefné
/folyt.köv./

JELLENÜNK KRÓNOKÁJA

Vöröskeresztes ülés Palotán A Vöröskereszt Makó városi vezetősége ez évben Csanádpalotán tartotta kihelyezett vezetőségi ülését.

Az ülés a Pártbizottság székházában tartották.

Az eseményen résztvettek a Vöröskereszt megyei és városi vezetőség küldöttein kívül a nagyközségi párt-, tanácsi és a gazdasági szervek, /tsz-ek/ vezetői, s a helyi Vöröskereszt szervezetek elnökei, titkárai.

Az ülés résztvevőit Csapó Vincéné, a városi szervezet titkára köszöntötte, majd a nagyközségi szervezetek titkárainak beszámolóit következtek. Elsőnek Czabarka Andrásné, a nagyközségi alapszervezet titkára, majd Szekeres Sándorné, a palotai Szabadság MGT SZ Vöröskereszt titkára számolt be a végzett munkáról, s végül Sipos Imréné, a kövegyi szervezet titkára tartotta meg beszámolóját.

Az ülésen felszólalt Antalné Agócs Mária a palotai pártbizottság titkára, aki a község szépítéséért, tisztaságáért emelt szót. Végül, Csapó Vincéné, a városi szervezet titkára megköszönte a nagyközségi szervezetek jó munkáját, további sikereket kívánva munkájukhoz.

.--.--.--.

Hulladékgyűjtés Sikerrel zárult az őszi hulladékgyűjtési akció Palotán. A gyűjtést a HNF Nagyközségi Bizottsága szervezte és a gyűjtésből származó bevételt egyrészt a gyermekintézmények segélyezésére, másrészt a gyűjtésben élenjáró gyermekek jutalmazására kívánták felhasználni.

Ennek eredményeként a diákok a kijelölt begyűjtőhelyre hoztak mintegy 150 q hulladéklemeszt, 25 q öntöttvasat, 5 q fémot, alumíniumot, 6 q rongyot és 20 q papírt. A hulladék értéke 68 137 forint.

A jó munka elismeréseként a gyermekek összesen 6.400.-Ft értékű jutalmat kaptak. Ezek között volt egy női kerékpár, több rádió, étkészletek, könyvek, társasjátékok, labdák. Mintegy 50-60 gyermek részesült ilyen elismerésben. Ennek jelentőségét még emelte, hogy a jutalmakat uttörő-csapatgyűlésen vehették át a gyermekek.

..-.-.-.-.

Szakköri foglalkozás A Kelenen László Művelődési Ház disztóművészeti szakköre-a községi nőklub és a Szabadság MGTSZ nőklubja - megkezdte téli foglalkozását Vágvölgyi Jánosné tanárnő vezetésével. Az összejöveteleket kedd esténként tartják. Ezen a télen először nem törekednek egyöntetűsége, hanem különböző népi motívumokat használnak a himzések elkészítésénél. A kézimunkázás mellett nemcsak beszélgetnek, hanem értékes TIT - előadásokat hallgatnak az asszonyok.

..-.-.-.-.

Főzőcske klub Ismét beindult a Főzőcske klub Batta János vezetésével. A konyhai foglalkozásokat minden hétfőn délután tartják, amelyen az 5-6.ik osztályos tanulók vesznek részt, mintegy 25-en. Az oktatás a tanév végéig tart, amikor a gyerekek kitűnően megtanulhatják az egyszerűbb ételek elkészítését.

..-.-.-.-.

Véradás A Makói Vértranszfúziós Állomás november 26-án tartott véradó napot Csanádpalotán a Kelenen László Művelődési Házban. Ez alkalommal 98 fiatal véradótól vettek vért, a TSZ dolgozóin kívül különböző üzemek és tanácsai szervek dolgozóitól.

Télapó ünnepély Az általános iskolák tanulói december 5-én tartották a télapó ünnepségüket. A 16 raj megosztottan tartotta ünnepélyét, olyan formában, hogy a felsőbb tagozatos diákok patronálták az alsóbb tagozatosokat ünnepélyük megszervezésében.

.--.-.--.-.--.

Az öregek karácsonya A palotai Öregek Napközi Otthonában ez évben is megemlékeztek a karácsony, a szeretet ünnepéről. A szépen feldiszitett karácsonyfa mellett az idős emberek ajándékokat kaptak. Az asszonyok meleg fejkendőt, a férfiak egy-egy doboz zsebkendőt. Az ünnepélyre - Vágvölgyi Jánosné tanárnő vezetésével - eljöttek az iskolai napközis gyermekek is és az alkalomhoz illő műsorral kedveskedtek az idős embereknek.

.--.-.--.-.--.

ÁFÉSZ megemlékezése Nagyon szép karácsonyi megemlékezést tartott a palotai ÁFÉSZ is. A karácsonyi ünnepekre ajándékosnagokat készítettek a legidősebb tagok részére, melyeket az aktívák házhoz vittek. A kedves meglepetés nagy örömmel és köszönettel fogadták az idős emberek.

.--.-.--.-.--.

Szolgáltatóház A Nagyközségi Közös Tanács 1.600 000.-Ft költséggel - a volt TŰZÉP telep helyén - Szolgáltatóházat építtetett. A műszaki átadás után, januárban megkezdte szolgáltatását egy férfi és egy női fodrász.

Pánczél Józsefné

A Nyugdíjasklub működéséről

Létrejött egy találkozó a battonyai nyugdíjas klubbal.
Meghívásukra 32-en mentünk el. Autóbusszal megnéztük az
épülő Gyermekvárost, a görögkeleti szerbtemplomot, a r.kat
templomot, melyet Molnár C.Pál festménye díszít. A községnézés
jó hangulatú ebéddel végződött.
A nyári szünet óta három TIT előadás lett megtartva.
Szinházat helyben kétszer és Makón egy operett-estet néztünk meg.
Névnapot 14 esetben tartottunk.

Markovics Gézáné
klubvezető

JELLENÜNK KRÓNIKÁJA

NEB - csoport Január 10-én megalakult a Népi Ellenőrzési
Bizottság 10 tagú helyi csoportja. Feladatként tűzték ki
hogy a makói NEB irányításával segíteni fogják a jövőben
a párt-, állami szervezetek ellenőrzéseit és vizsgálatait.

.-.-.-.-.-

Négyéves a nyugdíjasklub

A Kelemen László Művelődési Ház nyugdíjas klubja január
25-én ünnepelte fennállásának 4 éves évfordulóját.
Az ünnepségen részt vett a makói nyugdíjasklub 10 fős csoportja, a községi vezetőség részéről Antalné Agócs Mária a helyi PB titkára, Fejes Ferenc tanácselnök, valamint Fekete János TSZ-elnök, s a Hámán Kató szoc. brigád.
Köszöntőt mondott Erdélyi Lajos a műv.ház igazgatója.

A műsorban közreműködtek:

-gyermek néptánc-együttes

- Asztalos P.Kálmán

-Markovics László

-Antal Béla

-Markovics Gézné

Az ünnepélyt hangulatos vacsora zárta.

Pánczél Józsefné-Markovics Gézné

Családi vetélkedő A csanádpalotai 2160.számú Petőfi Sándor
uttörőcsapat február 8-án vidán családi vetélkedőt rendezett a művelődési házban. Az uttörőkkel részt vettek szüleik is. A vetélkedőt Schüsztler István vezette, melyben három csapat mutatta be ügyességét. A zsűri tortával jutalmazta a sportvetélkedő legjobb csapatát és az 5.b.osztály tanulóit.

Öregek farsangi karneválja

Az ÖNO-ban febr.11-én tartották a hagyományos farsangi vigaszságot. Egy tányér kocsonyával, egy-két pohár borral és citára zenével várták az idős gondozottakat. A jelmezes noka senkire sem maradt el.

ÁFÉSZ gyűlések

Csanádpalotai ÁFÉSZ megtartotta részközgyűléseit, melyen tájékoztatta tagjait a szervezet 1985.évi gazdálkodásáról és az 1986.évi üzletpolitikai célkitűzésekről.

CB-s vetélkedő A KISZ Nagyközségi Bizottsága és a 2160.sz. Petőfi Sándor uttörőcsapat közös CB-s vetélkedőt tartott.

A csapatok a kérdéseket a központi játékvezetőtől kapták CB rádión keresztül. A kérdésekre adott válaszokat párt-, KISZ-, tanácsi, iskolai vezetőkben álló zsűri értékelte. A vetélkedő 18 fordulóból állt, a Magyar Televízió felvételeket készített, mely március 6-án volt látható a TTT műsorában.

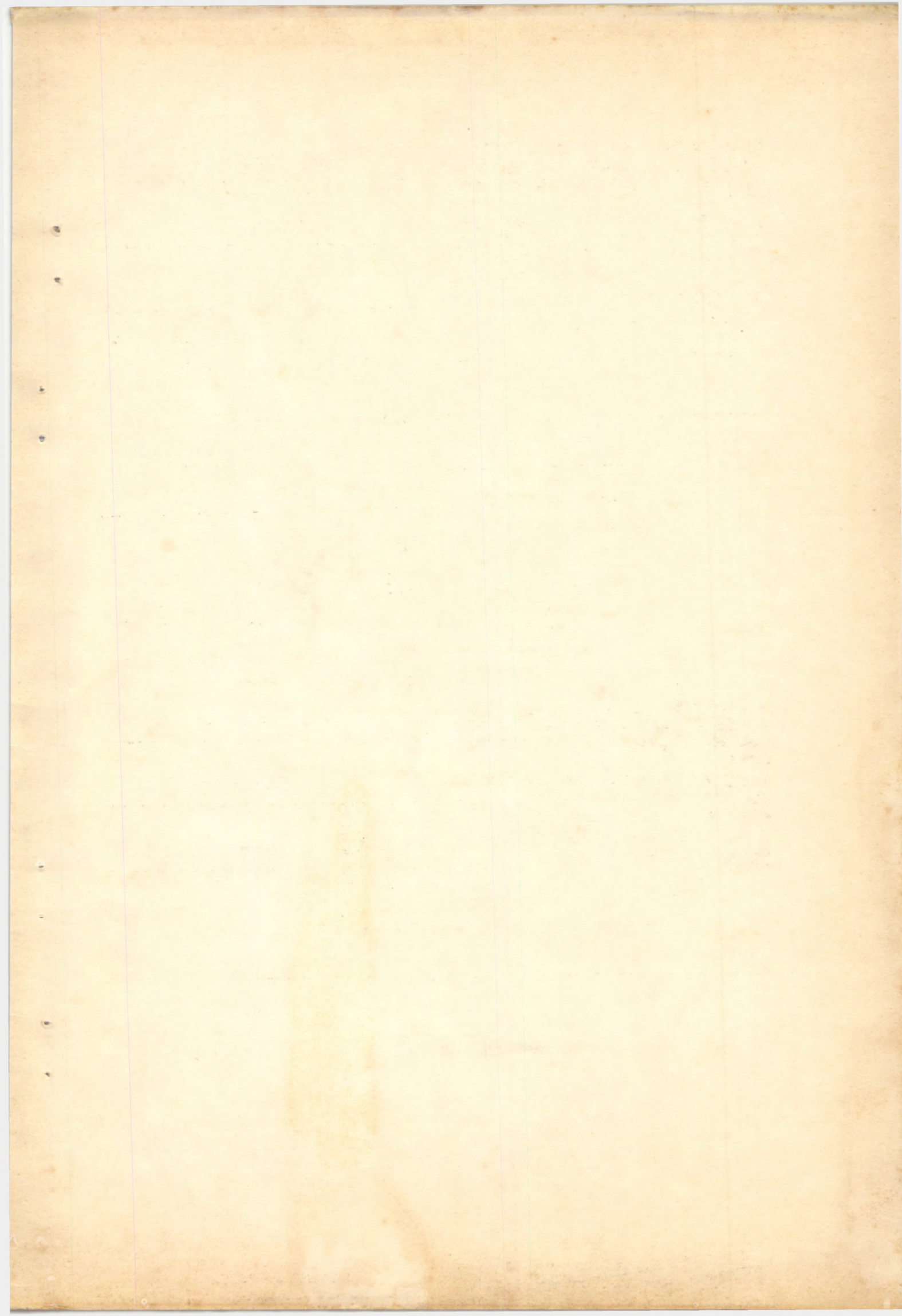
Iskolai farsangi karnevál

A csanádpalotai általános iskola február 22-én nagyszabású farsangi karnevált rendezett.

98 egyéni és csoportos jelnezt vonultattak fel.

A zsűri az ötletes jelmezeket jutalmazta, majd tombola és végül tánc következett.

Pánczél Józsefné

61.52.

1986. június

P A L O T A I

K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház honismereti
körének lapja

Honismeret, helytörténeti közlemények

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Borítólap: Vass Józsefné

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsának
Kelemen László Művelődési Háza

Felelős kiadó: Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

K e l e m e n L á s z l ó

/ folytatás/

18./ Kelemen László újra szervezi a társulatot.

Kelemen László, a felbomlott társulatot, vidéki előadások tartására újra megszervezte. Kolozsvárra szeretett volna menni Kelemen László - mivel pénze nem volt -, olyan tervet dolgozott ki, hogy városról városra haladva érik majd el Kolozsvárt. Kecskeméten kezdték, de az itteni játékuk anyagi eredménye, nem volt kielégítő. A tagok szétszéledtek. Közülük többen hosszú idő után, Kolozsvárra értek. Itt örömmel szerződtek őket, az erdélyi magyar társulatban. Kelemen László vándorbottal a kezében, Nagyvárad felé indult. Nagyváradon a testvére, tárt karokkal fogadta. Itt hivatalt vállalt, hogy magát fenntarthassa. A hosszú tétlenség miatt Kelemen László nyugtalan volt. Leveleiben felkereste színésztársait, megkérdezte tőlük, hajlandóak lennének-e vezetése alatt, Nagyváradon társulatot létesíteni?

Ismét egy társulat tagjai lettek. A terv az volt, hogy vidékről indulva, Pestet is visszahódítsák, a magyar színeszetnek. Ezért felkérte Moór Anna színésznő ügyvéd férjét, Rehák Józsefet, hogy egy beadvánnyal forduljon Pest vm.-hez. Pest vm. nemcsak elfogadta a kérelmet, hanem továbbította is Pest voroshoz és több vármegyéhez. Támogatást kért a magyar színház felépítéséhez, felszereléséhez, hogy Kelemen László társulata újra megkezdhesse majd, Pesten a működését.

Az új társulat Nagyváradon kezdte meg előadását 1799 nov. 21-én. Szakadatlanul játszottak 1800 ápr. közepéig. A társulat új darabokat is játszott. Mivel Kelemen László a felszerelést, ruhatárat saját pénzből pótolta; tulajdonos-igazgató lett, és a színészek havi fizetést kaptak.

Újra megpróbálta megszerezni a játékkengedélyt Debrecenben, de elutasították. Ekkor jutott eszébe Szeged, a gazdag kereskedőiről híres város. Szegeden szívesen fogadták és a felső városi Szent György téren álló használaton kívüli templomot bocsátotta a Városi Tanács, a szintársulat részére.

Ebben az épületben nemcsak alkalmas színpadot lehetett felállítani, hanem öltöző szobákat is. A társulat 1800 május elején érkezett Szegedre és nyomban nekiláttak a templom játékok tartására, alkalmassá tételéhez. Az első előadást már május 6-án megtartották, a közönség nagy elismerésére.

A társulat Szegedről Kecskemétre ment és a közönség nagy meglepődésére, július 3-tól aug. 14-ig egyfolytában játszottak Kecskemétről aug. 25-én Nagykőrösre mentek. Itt játékhelyért nem kellett fizetniük és minden színész, - éppen úgy mint Kecskeméten -, ingyen kapott teljes ellátást.

Nagykőrös után Egerben, Miskolcon, Nagykárolyban és Nagykállóban tartották előadásaikat.

Mivel a társulat megerősödött, Kelemen László a tél elején visszautazott Nagyváradra, a társulatot magára hagyta.

A következő évben 1801-ben Miskolcon kezdték az előadásokat.

Innen Losoncra ment a társaság. Itt lakott Kelemen László barátja, Kármán József, akinek a támogatására számított.

Kármán József, akkor már nem élt. Haláláról Kelemen László nem tudott. Losonc nem volt a magyar színészet erős vára.

Ismét válságos helyzetbe kerültek. Megtörtént a legrosszabb is, Kelemen Lászlót bezárták az adósok börtönébe. A felszerelésüket, az ő és felesége minden ingatlánát lefoglalták. Pesti összeköttetése révén, szabadlábra helyezték.

Nyomban Pestre utazott és a vármegyétől kért segítséget.

A császártól is kért támogatást, de azt a választ kapta, hogy a francia háború miatt, nem tudnak anyagi segítséget nyújtani. A balsors csapásai dacára sem hagyta el tettvágyát.

Új tervet készített, mely szerint Szegeden, Kecskeméten, Pesten, Esztergomban, Pécsen, Pozsonyban szándékozott előadásokat tartani.

19./ A társaság végleg feloszlik.

Kelemen László igen helyesen a színészetet országos ügyvé akarta tenni. Hogy kellő pártfogásban létesüljenek, Pest vármegye írásban kérte Losonc várost, hogy Kelemen László lefoglalt ingóságait oldják fel, mert az adóságot a megye kifizeti.

Losonc feloldotta a zárt és Kelemen László elmehetett a társulatával. Losoncról Gyöngyösre, Nagyváradról Pestre utazott. Megfelelő választ egyik helyen sem kapott, sőt pesti látogatása olyan kudarccal végződött, hogy nemcsak a társulat züllött szét, hanem Kelemen Lászlónak is, végleg elment a kedve a színiigazgatástól.

/folytatás következik/

Bazsó Dénes

EGY JEGYZŐI VÁLASZTÁS PALOTÁN

Csanád-Palotára jegyzői állásra pályázatot irtak ki, erre 14 pályázat érkezett. A pályázók között volt Lukács István és Gera Sámuel a makói városi tanács jegyzői. Kacsinka János nagylaki adójegyző, Lapu Imre kövegyi-, Gulyás Domokos majláti-, Faludi Károly apáczai-, Nikolits Aurél bánhegyesi- és Koch Lajos nagylaki jegyző.

A többi pályázók a szomszédos megyékbe valók voltak.

A palotai képviselőtestület értekezletet tartott és elhatározta, hogy a legjobbaknak talált pályázóra szavaznak, választásig a jelöltek felől érdeklődnek.

Tudják, hogy Palotán a valláskérdés a felszínen van, de nincs hatással a választásnál, ugyanis itt a közigazgatásban jártas egyénre van szükség.

A választásra 1903. január 5-én került sor. Brengarten Henrik a volt községi jegyzőnek elhalálozása folytán megüresedett községi jegyzői állást kellett betölteni.

A csanád-palotai községi jegyzői állás egyike a legjobb jegyzői állásoknak Csanád megyében, így nemcsak a megye jegyzői közül, hanem más megyékből is többen jelentkeztek.

A jegyzői állás elnyeréséért Csanád-Palotán megindult a korteskedés is. A korteskedésből azt lehetett megállapítani, hogy a szavazatok - tekintettel a pályázók nagy számára - nagyon meg fog oszlani. A választás napján mégis kialakult az a két párt, amely Csanád-Palotán állandóan él, azonban politikai pártnak egyiket sem lehet tekinteni. Ez a két párt mérte össze erejét a jegyző választásban. Az egyik párt Nikolics Aurél tótbánhegyesi jegyző mellett foglalt állást, a másik párt Lapu Imre kövegyi községi jegyzőt szerette volna megválasztani, aki már ideiglenesen vezette Palota községi ügyeit.

A szavazásnál a Nikolics pártja győzött 25 szavazattal, Lapu Imre pedig 21 szavazatot kapott.

Szojka Kálmán az akkori járási főszolgabíró aznap 10 órakor nyitotta meg a képviselőtestületi gyűlést. Bejelentette, hogy a megüresedett jegyzői állásra kik pályáztak.

A törvényadta joggal erre az állásra mindenkit jelölhettek. A bizalmi férfiak közé Kriván László és Prokai János községi képviselőket küldte ki. Ugyanebbe a bizottságba a közgyűlés Kovács János és Kálmány Lajost választotta meg.

A szavazatszedő bizottságot Kovács József vezetése alatt Grósz Mór és Kubicza Pongrác képviselte.

Ezután a főszolgabíró elrendelte a szavazást, erre az időre felfüggesztette a közgyűlést.

A nyilvános névszerinti szavazásnál leadott 47 szavazatból Nikolics Aurél tótbánhegyesi jegyző 25, Lapu Imre 21 és Nagy Zoltán csanád-palotai adóügyi nyilvántartó 1 szavazatot kapott.

A közgyűlésből kiküldött bizottság, a megválasztott új jegyzőt - aki a választás idején a községben tartozkodott - a gyűlésre meghívta és nagy nagy éljenzéssel fogadta.

Az újonnan megválasztott jegyző az esküt letette, majd a főszolgabíró figyelmeztette a hivatalos hatáskörében való önzetlen és kitartó munkára, valamint a község haladását gátló bajok közömbösítésére.

Buja Lajos a községi képviselőtestület nevében kérte a jegyzőt a politikai ügyektől való tartózkodásra és a szegények gyámolítására.

Nikolics Aurél ígérte, hogy mindenkor tisztelni fogja a község lakóinak politikai küzdelmeit és állásánál fogva senkinek a meggyőződését korlátozni nem fogja. Nem ismer a községben felekezetet csak embert, akinek jólétéért fog mindenkor - önzetlenül fáradozni. A szegények támogatását is megígérte.

Komoly Pál

CSANÁDPALOTA NEVEZETESEBB ÉVEI

VIII.rész. Hivatalos iratok után.

1890. Megszámláltattak a lakosok és a lakóházak. Ezek szerint a tanyavilággal találtatott: 1069./Egyezerhatvankilenc/ lakóház és 5610 /Ötezerhatszázötven/ lakos.

1890. Hatezerhatszáz forint költséggel felépítette a község a mai Tolbuhin utcai iskolát.

.-.-.-.

1890. A község házához /ma: Tanácsháza/, az Ó-temető mellett haladva a vasútállomásig, százméternyi távolságra, faoszlopokra szerelve és üvegburkolattal petróleumlámpákat szereltek. Ezek közvilágítást szolgáltak. E lámpások gyújtogatására és kezelésére egy községi alkalmazott volt.

.-.-.-.

1892. A posta tévirda állomással lett összekötve.

1893. Brengarten Henrik községi főjegyző kieszközölte a kir.kincstártól,hogy a kövegyi Kis- és Nagypusztát a lakosság kisebb-nagyobb parcellákban megvásárolja. A lakosság kezdetben idegenkedett a vásárlástól,de említett főjegyző meggyőzte a lakosságot,hogy ha nem veszik meg,akkor Blaskovits uraság vásárolja meg és cselédkedhetnek az uraságnál. Így a mai Kis- és Nagypurgely között húzódó 227.hold tehénlegelő /Csordajárás/ megvásároltatott. A legelő,nely a Maros egyik holtmedre,a község tulajdona lett,míg a szántó-földek 25.éves törlesztéssel a lakosság tulajdona lett,mjő tanyavilág lett.A község már a következő évben,a legelő keleti sarkán,hol ma földbánya van,cserép és tégláégetést létesített. Ez az 1930-as években megszűnt s szövetkezeti téglagyárat létesítettek a 10-15-20 holdas parasztok. Ennek kénényét 1977.március 28-án a Szabadság MGT SZ akkori vezetősége robbantással semmisítette meg.

..-.-.-.-.

1893. Ez év nyarán csépeltek a községben először kalászos gabonát gőzcséplőgéppel,de ezeket a gépeket,melyekből akkor még három volt,4 vagy 6 ökörrel vontatták egyik tanyáról a másikra. A géphez 20-21 emberre volt szükség. A kazánt szalmával fűtötték. Napi teljesítményük - látástól-vakulásig /sötétig/ - a 130-150 mázsát is elérte. Minden elcsépelte száz mázsa gabonáért 6-7 mázsa gabonát fizetett a cséplető. A munkások étkeztetéséről feleségeik gondoskodtak s vitték a délebedet férjeik után. Kezdetben nem volt kedvelt a cséplőmunka,nert mint mondták: nagyon porolt a gép.

..-.-.-.-.

1893. Ez évben épült Csanádpalotán az első óvoda, mely ma I. számú Óvoda és a templom mellett található. Ez ellen Rátz József akkori plébános tiltakozott, sőt a püspökhöz is panasszal fordult, mert - miként feliratában is említett - a gyerekek zsibongása zavarja a misét, de a körmenetet is gátolja. Ekkor a községi képviselő testület Rátz plébános mellett foglalt állást. Brengarten főjegyző se hagyta magát s azt mondta: "Krisztus több volt, mint egy falusi plébános, mégis azt mondta: engedjétek hozzám a kisdedeket!" S ekkor leszavazták a plébánost, ami után tíz felirat ment a püspökhöz. Utána felépült az Óvoda, ami abban az időben nem minden községben jött létre. Igaz, Rátz plébános megszakította a barátságot Brengartennel. Az óvoda még ma is áll.

.....

1893. Községünkben megalakult az Önkéntes Tűzoltó Testület. Életre hívói: Katkó Pál takácsmester, Kristóf János és Schillinger József tanító, majd Koszinszki Endre géplakatos. Addig éjjel-nappal házszámszerint voltak őrkök, akik tűz esetén kürt fúvásával és a harangok félreverésével / nem ütemes harangozással / riasztották a lakosságot.

.....

1894. Csanádpalotára került Kálmány Lajos plébános, aki népmese és népdalgyűjtéssel is foglalkozott. Vakbuzgóbb hívei, de a középosztály többsége is parasztpapnak nevezte. Ma a legnagyobb folklóristák közé sorolják és a plébániától az ó-temetőig Kálmány Lajos utca őrzi a nevét. Palotai működése idején kifogást emelt az ellen, hogy Blaskovits féle nagybirtokon 36 család részére nincs iskola. Utána hamarosan lett tanító is, aki tanította a cselédeket.

.....

Asztalos P. Kálmán

RÉGI MÉRÉS

Egy 1780.korabeli térkép,hogy csak a szomszéd helységeket említsem,igy tüntette fel a távolságot: Palota Makóhoz 3 és fél óra; Apátfalva: 3 és egynegyed óra; Nagylak város 2 és fél óra járásra van. Ekkor még nem törődtek a másodpercek jelentőségével.

.-.-.

RÉGI ÉLETBŐL

Közhírré tétetik,hogy nagyságos Blaskovits István Urhoz 20 ember vasvillával 6 pedig ásóval 40 krajcár napidíj fizetés mellett kimehet.

A csutaverők,ha az idő engedi 16-20-24 krajcár napidíj fizetés mellett kimehetnek.

1877.április 8.

.-.-.-.

VÉTEL

Nagykirályhegyesen Bácsai ispány ur 100 /száz/ cső kukoricát 35 krajczáért fizet. Eladni szándékozók bátran vihetik.

1875.szeptember 18.

.-.-.-.-.

GYERMEKJÁTÉKOK,MONDÓKÁK

/Részlet a " Gyermekeknevelés a század elején" c. néprajzi gyűjtésből/

Az első világháboru után a katolikus szervezetek gondoskodása a kisebb gyermekek nevelésére is kiterjedt.Az elemi iskola 4-5 osztályos tanulói Szivgárdisták lettek.Jelvényt viseltek a Szivgárda lapot járatták és a hittanórákról nem hiányoztak. A szivgárdistáknak jó cselekedeteket kellett végezni. Az istentiszteletet a Jézusszive szobornál hallgatták végig. Azután,az iskola elvégzése után a szivgárdisták is bér málkodáson vettek részt.

Az elemi iskola hatodik osztályának elvégzése után - a gyermekek bérnálásán,- a református vallásuak konfirmálásán,- vettek részt.

Csanádpalota és Kövegyszék lakói nagyobb részben katolikus vallásuak voltak,s ezért ezekben a községekben nagyobb részt bérnalkozáson vettek részt a gyermekek. Bérnalkozás előtt a hittanból vizsgázniook kellett. Ugyanúgy kellett hittanból vizsgázniook a református vallásuaknak is,aki- ket konfirmáltak,- urvacsorát vettek. - A katekizmus szerint: " A bérnálás szentség,amelyben a szentlélek a megkeresztelt embert megerősíti,hogy hitét állhatatosan vallja és a szerint éljen."

A bérnalandó gyermeknek bérmaszüllőt hívtak. Leginkább a rokonság,vagy jóbarát közül,de rendszerint nem azt,aki keresztelte. A bérmaszüllők ezért a tisztségért "korozsmát" vettek a bérma kereszt gyermeküknek.

A hat elemi elvégzése után a diákok még három "ismétlőt" végeztek Kövegyszéken,Csanádpalotán a hat elemi elvégzése után "gazdasági " iskolát végeztek. Ezek a 16-17 éves leányok újabb katolikus szervezetben - vagy gyülekezetben - az ugynevezett kongregációban léptek. Ezek a " kongregisták" minden hónap első péntekjén gyóntak,áldoztak és "végezték a rózsafüzért." Az ünnepi felvonuláson,mint "Máriás lányok" kísérték a "supellátot" - baldachint, - kezükben kéknasnis gyertyával. Lobogójuk is volt,amelyre minden nagyobb rendezvénynek a jelvényét kitűzték.

A kongregáción kívül a "KALOT", katolikus ifjusági szervezet is működött a községben. Ebbe tömörültek a jobbmodú parasztfiak. Kövegyszéken kisebb volt a tömörülés, - mivel itt 1928. előtt önálló lelkeszség nem volt. - A palotai gyülekezetnek jóval több lelkes hive volt. Lobogójuk látható volt a templom főhajójában. Az oltár egyik oldalán volt a KALOT lobogó, a másik oldalán a levante zászló.

/folyt.köv./

Pánczél Józsefné

JELENYÜNK KRÓNIKÁJA

Rákszűrés A makói kórház március 11-én rákszűrést tartott a központi orvosi rendelőben. A szűrésen 147 nő vett részt.

Emléklap átadás Csanádpalotán, a tanácsházán március 12-én tartották meg a felső korhatárt elért hadkötelesek ünnepélyes bucsuztatását. A Himnusz után Jovanov László százados, a Csongrád megyei Hadkiegészítő és Területvédelmi Parancsnokság képviselője köszöntötte az "obsitosokat", majd Fekete János, a helyi Szabadság MGTSZ elnöke méltatta e korosztály harcos helytállását és építő munkáját.

Az obsitosok bucsuztatásán a helyi általános iskola citera zenekara és a nyugdíjasklub női kórusa színvonalas műsorral zárta a jól sikerült rendezvényt.

..-.-.-.

ÁFÉSZ KÜLDÖTTGYŰLÉS Csanádpalota és Vidéke ÁFÉSZ vezetősége március 13-án tartotta küldöttgyűlését a Fényes étteremben. A gyűlésen elhangzott beszámolók és felszólalások után újjá-választották a szervezet vezetőségét.

..-.-.-.

Március 15-iki megemlékezés Március 14-én az emeletes iskolában tartott ünnepélyes csapatgyűlésen a HNF Községi Bizottsága a KISZ Bizottsággal közösen koszorúzást tartott.

Az ünnepi megemlékezést Kovács Istvánné, a HNF titkára mondotta.

..-.-.-.

Véradás A Makói Vértranszfúziós Állomás március 20-án kiszál-lásos véradónapot tartott a művelődési házban. A község fiatal-sága szép számmal vett részt ezen a véradáson is. Mintegy 90 fő.

..-.-.-.

Hírlap-fórum Ujságírók és olvasók találkozója került sor március 20-án a nagyközségi pártbizottság székházában.

Az érdeklődők kérdéseire Dr. Tanasi Mihály, a Csongrád megyei Hírlap főszerkesztője, Zelei Béla, a makói szerkesztőség vezetője, Árva Éva és Kinyó István, a Hírlap munkatársai válaszoltak.

..-.-.-.

Április 4-i ünnepség A felszabadulás 41. évfordulója tiszteletére április 3-án a párt-, tanácsi-, állani-, és gazdasági szervezetek vezetői koszorúzást tartottak a Felszabadulási Emlékműnél.

A koszorúzás után a Kelemen László Művelődési Házban nagygyűlést tartottak. Ünnepi beszédet Sebe János, a megyei pártbizottság tagja mondott.

Az ünnepség az iskolás gyermekek műsorával zárult.

Az ünnepség alkalmával a diszitőművészeti szakkör - Vágvölgyi Jánosné vezetésével - kézimunka kiállítást rendezett.

..-.-.-.

Művelődési ház felujtása Április 7-én kezdődtek meg a művelődési ház rekonstrukciós munkálatai, amely a terem kettős használatát teszi lehetővé. Így sportolási és kulturális célokra is használható lesz. A munkálatokkal a büfé is átalakításra kerül.

A felujtási munkálatokat mintegy 1 millió forintba kerülnek.

..-.-.-.

Gázfejlesztés 1986-ban gázvezeték épül a Tolbuchin és a Nap utcán 650 méter hosszúságban. A Csalogány, Sas és a Hadak útján 900 méter hosszúságú, a Délibáb utcán 600 m hosszúságban.

A Muskátli utcán 700 m és a Béke utcán 650 m hosszúságban.

Ez a gázfejlesztés évi terve.

..-.-.-.

Új vízmű Junius 15-én kerül átadásra az új vízmű. A József A. úti vízműnél a negyedik kutnak a fúrása kezdődött meg. Remélhetőleg, majd a négy kutnak a vízhozama kielégíti a község lakosságának vízszükségletét.

Iskola felújítása A Sirály utcai iskola felújítása ugy-
szintén szükségessé vált. Az iskola rekonstrukciós munkálatait
minegy 1 millió forintba kerülnek.

Orvosi lakás létesítése

A volt egészségházban orvosi lakás kialakítására folynak
majd munkálatok. Az átalakítás minegy ötszázezer forintba
fog kerülni.

.-.-.-.-.

Május elseje Május elsején, a nemzetközi munkásmozgalom nagy
ünnepén vidám zeneszóra ébredt a község lakossága.

A zászlókkal feldíszített utcákban - a nagyközségi pártbizott-
ság, a Tanács és a HNF községi bizottsága szervezésében -
- már a reggeli órákban megkezdődött a gyülekezés.

Majd kilenc órakor megindult a szimponpás menet. Gyermekek
iskoláikkal, az üzemek dolgozói pedig az ünnephez méltó deko-
rációikkal, transzparenszekkel, a szocialista brigádmozgalom
eredményeit hirdető táblákkal vonultak a főtéren keresztül a
sportpályára. A község vezető testületeinek képviselői a
művelődési ház előtt feállitott dísztribünről köszöntötték
a lelkes felvonulókat.

A sportpályára érve Kovács András, a nagyközségi pártbizottság
tagja mondott ünnepi beszédet. Ezt követően az iskolások műsora
szórakoztatta a közönséget. Természetesen étel, ital is bőven
volt. Minden üzem külön sátrat állitott és a sátrak mellett
föállitott bográcsokban főzte az ebédre való finom paprikást.
Míg az ÁFÉSZ sátraiban többféle étel, ital, édesség, valamint
játékok is kaphatók voltak.

Ebéd után játékos sportvetélkedők, labdarugó mérkőzések szó-
rakoztatták a majális résztvevőit.

Pánczél Józsefné

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Örömmel olvastuk a Csongrád megyei Hírlap 1986.május 22.-i számában,hogy "A HNF Országos Tanácsától Kiváló hasznosanyag-
- gyűjtő jelvényt kapott Gila Mihály."

.-.-.-.

Ugyancsak a Cs.m. Hírlap révén értesültünk 1986.május 24-én arról,hogy Nagyfalusi Ilona általános iskolai tanuló a technika és mezőgazdász ágazatban kitüntetést kapott.

Asztalos P.Kálmán

A HONISMERETI GYŰJTEMÉNY GYARAPÍTÓI

Balogh András, Gerle u. Magyarország ezeréves fennállásának emlékére kiadott érmet adományozott,1896-ból,majd egy régi könyvet.

.-.-.-.-.

Mari Imréné,Délibáb u.39. Máté Pálné tanítványairól csoportképet adott.

.-.-.-.-.

Kovács Sándor József A.u.31. Egy magyar gulyáról rajzolt képet adományozott. A kép rajzolója: Kovács Boris.

.-.-.-.-.

Ludányi Ferenc,Délibáb u.22. A Maros 1970.évi áradásáról adott felvételt.

.-.-.-.-.

Fejes Ferenc tanácselnök 182. oldalas könyvet adományozott "A magyarországi felszabadító hadműveletekről."

.-.-.-.-.

Szabó István rendőrzászlós egy nádvarrótút adományozott.

.-.-.-.-.

Keleny
Palota uwevexetes éve

L986.október

P A L O T A I

K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház honismereti
körénél lapja

Honismeret, helytörténeti közlemények

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Borítólap: Vass Józsefné

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsának
Kelemen László Művelődési Háza

Felelős kiadó: Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

21./ Az utolsó állomás

Ügyvédi oklevele volt, de nem volt anyagi ereje ügyvédi működése megkezdéséhez. Gyermekkorában a kántori teendőkben segédkezett édesapjának. Mint színész tovább fejlesztette, énekbeli képességét. Megtudta, hogy a ráckevei plébános, kántort keres. Elvállalta. Anyagi helyzetük lassan helyrejött. A nyugodt családi életből, itt két gyermekük született, Erzsébet és László. A sors csapásai azonban hat év után tovább üldözték. Leégett a templom, a parókia és a kántori lakás. Hajléktalanná váltak. Arról értesült, hogy Makón - ahová rokoni szálak fűzték - meghalt a kántor. Próbaéneklés után megválasztották kántornak. A lakáshoz kert is járt. Kerti munkát is végzett, mert Ráckevén megtanulta ezt is. Kelemen László Makón, örökségi pert indított a Török család ellen. Visszakövetelte azt a szőlőt, melyet édesapja a felesége rokonaira, a Török családra bízott, amikor Makóról elköltözött. A pert három év után megnyerte. Helyzete a per miatt mindinkább súlyosbodott. Lemondott a kántori állásról és ügyvédi irodát nyitott. Ismét anyagi nehézségek jelentkeztek, mert Makón még három gyereke született. Vagyona napról-napra fogyott. Sikerült neki Csanádpalotán az iskolamester-kántori állást megszerezni. Kezdetben szokatlan volt, - mint városi embernek -, az egyhangú falusi élet, de anyagilag kedvező volt részére. A fiatalokat összegyűjtötte és egyházi énekre, világi dalokra tanította. Tervbe vette, hogy a fiatalokkal műkedvelő előadásokat is tart. Ezt a tervét nem tudta megvalósítani, mert 1814 december 24-én halálos baleset érte. U.i. kocsin ment egyházi működést végezni, a lovak megvadultak, a kocsis nem tudta a lovakat megfékezni. A kocsis leugrott a kocsi mély árokba borult. Kelemen László kiesett a kocsiból és koponya alapi törést szenvedett. Rövid haláltusa után meghalt. Ez van a parókia 1814. évi évkönyvébe beírva. A szájhagyomány szerint, amit Asztalos P. Kálmán barátom nagyapjától hallott és más öregektől; teljesen megegyezik azzal, amit én nagyanyámtól hallottam. A szájhagyomány ez: "A kocsist Kónya Ferencnek hívták. Részezen ült fel a kocsira. Amikor az általa megvadított lovak az árok felé vitték a kocsit, ő leugrott, de egyik lába eltörött. Az eltört lábsontja nem fort össze tökéletesen, ezért sántítva járt, dolgozni nem birt. Koldulásból élt.

A német ispánnak volt a kocsisa. Koldulás közben elmondta, hogy az ispán gyűlölte Kelemen Lászlót, mivel a községben élő pár nemzetiségű fiatal is nem a német, hanem a magyar nyelvre tanította.

Kelemen László egyházi ténykedésre, az ispán kocsiján ment. Indulás előtt az ispán leitatatta Kónya Ferenc kocsisát, és megparancsolta neki, hogy mély árokba hajtson.

A mély árok közelében megvadította a lovakat, majd az árok felé irányította őket. "Ő leugrott, ekkor tört el a lába, és Kelemen László nyaka kitört., mert el akarta kapni a gyeplőt, de a kocsi az árokba fordult, és maga alá temette Kelemen Lászlót". Ezt mondta el. Kelemen László rövid szolgálati ideje alatt nem tudott vagyont gyűjteni.

Igy özvegye és öt gyermekének jövője, gondterhes lett.

Süveggyártó Pál akkori plébános úgy segített rajtuk, hogy megürült iskolamester - kántori állásra azt alkalmazta, aki feleségül veszi Kelemen László özvegyét.

Bittó Ferenc amég fiatalosan szép özvegyet feleségül vette, noha 12 évvel fiatalabb volt nála. Bittó Ferenc kiváló férj és mostoha apa volt.

/ folyt.köv. /

KIRÁLYHEGYESI URADALOM KISVASUTJA

Blaskovich Erneszt nagykirályhegyesi birtoktól Csanádpalota község határán át a Szeged - Csanádi- - vasut Csanádpalotai állomásra kisvasuti vágányt építettett anélkül, hogy a község területhasználati hozzájárulását előzetesen készhez vette volna.

A már felépített és üzembe helyezett kisvasut által elfoglalt terület használati díját Csanádpalota község utólagosan nem volt hajlandó megadni bizonyos sérelmek miatt.

A kisvasut vonala elkészült, a csanádpalotaiak fellebeztek, de Blaskovich Erneszt sem hagyta szó nélkül, így a döntést a törvényhatóságra várt.

Blaskovich Erneszt birtokos, most már kisvasut tulajdonos is előterjesztésében utal arra, hogy milyen fontos gazdasági előnyökkel jár a kisvasut. Azt is előadja, hogy Csanádpalota község a kisvasut építéséhez az előzetes szemle - és műtanrendőri bejárás során nem emelt kifogást. Az úthálózatra a község képviselőtestülete az engedélyt megadta.

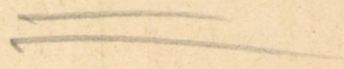
Csanádpalota ismét fellebezett. Kijelenti, hogy csak akkor kerül a vasutépítése a képviselőtestület elé, amikor a kisvasut már megépült, így nem volt lehetőség arra, hogy előzetesen ez ellen tiltakozzon.

A kisvasut hálózata Csanádpalota község marhahajtó út vonalán vonúl végig.

Blaskovich birtokos tiltakozik az ellen, hogy a marhák a kisvasut alépitményét tapossák. Palotaiak viszont azt adják elő, hogy nincs olyan pásztor aki, ezt megakadályoztatni tudná és az ebből származó kellemetlenségek mellett állandó veszély áll fenn, hogy a kisvasut elgázolhatja a megriadó és eléje kerülő, vagy a sinekre kerülő jószágot. Egy másik sérelem, hogy a kisvasut töltése Csanádpalota község egyik mélyen fekvő utcáján teljesen víz alá jutatja. Végre megegyeztek, hogy a tehén hajtó úton épült vasuti töltésben a tehenek által okozott esetleges károkért kártérítést nem kér.

A törvényhatóság a községet újabb határozathozatalra utasítja s egyben bizottságot küld ki a község részéről felhozott panaszok kivizsgálására.

Komoly Pál

GYERMEKJÁTEKOK, MONDÓKÁK

/ Részlet a " Gyermekevelés a század elején " c. néprajzi gyűjtésből. /

Az átmenet ritusai.

Ma is ismert nagyszüleinknek az a mondása, hogy: "Ha egy lány áttugya lépni a küszöböt, előhet kezdeni gyűjteni a kelengyéjét." Ez a mondás nem azt jelentette, hogy a lányok kiváltságban részesültek. Sőt, a ma élő legidősebb emberek emlékeznek arra a múlt századi szokásra, amely szerint csak a fiugyermekek örökölte a "jussot", a leány nem kapott földet, csak a kelengye - butor, ágynemű, vásznak - volt a hozománya, esetleg egy - két malacot vagy borjút kapott.

A kelengyéjét ő maga fonta-szötte, s míg készen sem lett, nem mehetett férjhez. És nem mehetett férjhez, amíg meg nem tanult kenyeret sütni. Amikor a lány jó kenyeret sütött, akkor azt mondták neki:

"No, lányom, most má férhő möhecc". - Nagylánynak tekintették.

A régi paraszti életben a fiugyermekeket csak akkor ismerték el felnőttnek, akkor ültették a felnőttek közé, a nagy családi asztalhoz, amikor szép rendet tudott vágni, jól megtanult kaszálni és más nehéz munkát végezni. Ezért volt olyan eset, hogy az apa az állatok őrzésére akarta még fogni fiát, azonban a fiu elszökött az állatoktól és a felnőttek közé ment kaszálni. Mert bizonyítani akart. A jó munkáért elsősorban a szülői háznál kapta meg az elismerést a gyerek: A felnőttek közé ültették. A szülői ház elismerése adta azután a nagyobb önbizalmat, bátorságot "a kislegénnek", hogy a falusi vagy tanyai társas élet formáit keresve, a korszón a sétálók közé vegyüljön, lakodalmakon "nyoszoju legény"-ként szerepeljen, stb. A lakodalmakon a koszoruspárok kijelölése nem volt korhoz kötött. A menyasszonyt az esküvőre elkísérhette a nála fiatalabb fiutestvére is, a vőlegényt pedig a nála fiatalabb leánytestvére. Az esküvői szertartás után a menyasszonyt a vőlegény kísérté haza, a két testvérből pedig egy koszorús pár lett, akiknek a lakodalom ideje alatt illett egymást szórakoztatni, táncoltatni.

folyt. köv.

Pánczél Józsefné

CSANÁDPALOTA NEVEZETESEBB ÉVEI

IX. rész. Hivatalos iratok után.

1894. A község megvásárolta a kincstártól a délnyugati faluszélén elterülő 27 hold földet, hol ma sportpálya, baromvásártér, a viztorony, a fürdő és kettő sor ház épült. A házakat a hajléktalan lakosok kapták /25. éves törlesztésre/, míg a fürdő már évek óta nem üzemel.

. - .

1894. A gőzmalmok tulajdonosai egy-egy csuvárt állítottak az őrlendő gabona utcáról utcára való összeszedésére. Ezek csengetyűs lovakkal járták az utcákat s a malomba vitték az őrlni valót, majd őrlés után viasszállították a tulajdonosoknak. A csuvárok érdekessége volt, hogy nem irták, honnan mennyi gabonát vittek, mégis hiánytalanul adták vissza. A vám, mázsánként 8-10 kg közt váltakozott.

. - .

1896. Az ezeréves ünnepélyre felépült a nagy kiterjedésű községháza /ma: tanácsháza./ Ugyanez évben jelent meg a községről a "Névtelen emlékirat". Ezt -nagyapáink szerint - Buja Lajos tanító, Brengarten Henrik főjegyző és Kálmány Lajos plébános írta. Ugyanekkor jelent meg a Csanádpalotai Hírlap. Ennek egy példánya Kinyó István palotai születésű ujságírónál van.

. - .

1897. A mai Sirály utcában megnyílt az első "lebuji". Kezdetben négy nőt alkalmazott, majd hatra emelkedett számuk. Cégére az utcai kapu előtt egy piros lámpa volt.

. - .

1902. Államosították az addig községi iskolákat.

. - .

1902. A Köveg község felé vezető műút, ma Csokonai utca déli oldalán megkezdtek a Munkás házak építését, melyet 25. évig kellett törleszteni. E törlesztés révén kapta a "lelenházat" elnevezést. Ugyanakkor épült a pécskai sor is, mely a Pécskára vezető földutról kapta nevét. Itt is ott is "egykaptafára" építődtek a házak, de ma már a legtöbb részét átalakították.

. - .

1902. Brengarten Henrik községi főjegyző korházba kerül, de hamarosan halva hozzák haza. Temetésekor az egész temető területe megtelt a gyászoló lakossággal. Nagyapáink szerint érdeme volt a főjegyzőnek a kincstári földek megvásárlása, az óvoda és a vasut építtetése és még nagyon sok olyan közérdekű munka, mely a lakosság érdekeit szolgálta.

. - .

1904. Hire kelt, hogy valami "ánglusok" /angolok/ kendergyárat akarnak építtetni a község keleti szegélyén elterülő Kenderföldeken. E hirre Blaskovich nagybirtokos biztatására a község virilisei /nagygazdái/ egybehangzóan tiltakoztak a gyár építése ellen, mondván "Minek ide az a gyár?!... Elhappolja tőlünk a munkásokat... Ha ide épül, még Csutaverőket se kapunk, de a nagyságos ur sem kap dolgozót, aztán megnézheti az uradalmát. Ezek után a gyár Nagylak város északnyugati szélén, Tomka Emil aradi kulturmérnök birtokára épült, hol azelőtt rizst termeltek. De ugyanígy Nagylak se engedte meg a város közelébe a gyár építését s ennek dacára, úgy Nagylakról, mint Palotáról gyalogosan is kimentek a gyárba dolgozni.

. - .

1907. Felépült a második számú óvoda, mely a Mezőhegyes felé vezető műút jobb oldalán a kisközségben van. Ugyanezen évben épült a Sirály utcában egy iskola, és a palotai ugar-i iskola. Az Ugarban ekkor már 84 tanya volt s tanítója Vértess Béla, aki már a huszas években az ugar-i lakosok részére tajszövetkezetet, apaállattartást, gazdasági kört létesített, majd szivattyús kutat furatott.

. - .

1908. A vagyonosabb, 10-15-20 holdas lakosok részjegyzirásával megalakult a Takarékszövetkezet. Homlokzatára egy méhkas volt építve a szorgalom jeléül. 1946.-ra megszűnt.

. - .

1912. Ez év nyarán egy vándormozis által először vetítettek Csanádpalotán filmet. A film címe: Királyok királya. Amikor a filmen a kettőéves aluli gyermeket anyjuk karjaiból kitépvén gyilkolták, az asszonyok sirtak.

. - .

1912. Ez év nyarán vonult végig Csanádpalotán az a hadgyakorlat, melyet az idősebb emberek a világháború előszelének neveztek. Ekkor láttunk Palota felett elrepülni Zepelin léghajót, néhány repülőt és a község főutcáján autót, motorkerékpárt.

. - .

Asztalos P. Kálmán

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Ballagás Junius 14-én tartották az általános iskola 8-ik osztályának ballagását Bozóki Mária és Kiss Dezső tanárok vezetésével. A zászlóátadást az emeletes iskola udvarán tartották. Beszédet mondott Ludányi Andrásné igazgató.

. - .

Orvosi előadás Junius 19-én Családtervezés és genetika címmel dr. Czeizel Endre, az Országos közegészségügyi Intézet docense tartott előadást a tanácsháza nagytermében. A témakörrel kapcsolatban a hallgatók közül többen tettek fel kérdéseket. Az előadásra a genetikus elkísérte a Vöröskereszt Makó Városi Vezetősége is.

. - .

Népfront ülés Junius 30-án a Hazafias Népfront Nagyközségi Bizottsága elnökségi ülést tartott. Az ülés I. napirendi pontjaként: A megyei népfront bizottság 5 éves cselekvési programját ismertette Gila Mihály. A községben folyó honismereti munkáról Asztalos P. Kálmán adott tájékoztatást. A községben folyó társadalmi munkákról Fejes Ferenc tanácselnök adott bővebb tájékoztatást. Mig végül a bizottsági ülés előkészítéséről Kovács Istvánné, a Népfront Bizottság titkára számolt be.

. - .

Társadalmi munka A Honismereti szerszámos fészker építésében részt vettek: Szekeres András, Arany J. u. 30. Balogh Sándor, Hattyu u. Dávid Mihály, Orgona u. 53. Kosztka András, Orgona u. 42. Nádudvari Sándor, Lenin u. 37. Győri József, Orgona u. Lázár Imre, Achim u. 11. Nagy Antal, Orgona u. 49. Kenyeres József, József A. u. K. Szabó Sándor és Csikota Mihály, Orgona u.

. - .

Brigád vállalás A szegedi Tömegcikk készítő Ipari Szövetkezet csanádpalotai üzemében a közelmúltban szocialista címért dolgozó, nyolctagu munkabrigád alakult, amelynek tagjai: Ludányi András, Zsoldos József, Kácsor Imre, Kiss Amália, Papp Zoltánné, Szoboszlai Gyuláné, Batta Sándorné, és Batta Sándor. A kollektíva Kelemen László - az első magyar szintársulat igazgatója - nevét vette fel és megalakulásakor felajánlást tett, hogy rendszeresen gondozni fogja a csanádpalotai temetőben lévő Kelemen-sírt. A vállalás után betonkeretet építettek a sír köré és a kopott sírfeliratot újra festették. Majd a betonkeretbe termőföldet hordtak és virágot ültettek.

. - .

Véradás Julius 22-én Csanádpalotáról sikeres, beszállításos véradónapot tartott a Makói Vértranszfúziós Állomás. A Szabadság Tsz és a községi Vöröskereszt véradói közül 47 véradó utazott be Makóra, hogy véradásukkal segítséget nyújtsanak a műtétre szoruló betegek megmentésében.

. - .

Nyugdíjastalálkozó A Szabadság Termelőszövetkezet augusztus 19-én tartotta hagyományos nyugdíjas-találkozóját a Fényes étteremben. Az ünnepségen Kovács Istvánné, a Hazafias Népfront községi bizottságának titkára köszöntötte a résztvevőket. Az általános iskola uttörői, Pusztai Sándorné vezetésével műsort adtak. Többek között elszavalták Petőfi Sándor: A fekete kenyér című költeményét. Majd Benke Marcell és Szikora Tünde citerazenével teremtettek jó hangulatot. Hagyomány, hogy az alkotmányunk ünnepe alkalmából rendezett ünnepségen köszöntik a házassági évfordulójukat ünneplő párokat. Ez alkalommal Bárdos István és neje Soós Emma, Kosztka Pél és neje Igrényi Mária, Kerekes Dömötör és neje Halász Lidia, Azeles Péter és neje Hadobás Katalin, Tóth Antal és neje Kovács Margit ünnepelték aranylakodalmukat. Számukra Erdélyi Sándorné anyakönyvvezető megújította 50 év előtti fogadalmukat és megható szavakkal emlékezett az együtt töltött évek gyötrelmeiről, küzdelmeiről, örömeiről. A tsz vezetősége pedig a jókívánságok mellett virágokkal és ajándékokkal kedveskedtek az aranylakodalmasoknak.

Fekete János, a Szabadság Tsz elnöke mondta el ezután ünni beszédét, méltatva az alkotmány megalkotásának, az új kenyér, a sikeres betakarítás nagy jelentőségét. Megemlékezett azokról az alapító nyugdíjas tagokról, akik mindenüket, egy élet fáradalmainak gyümölcsét áldozták a szövetkezet megalakulásáért.

Végül a tsz új nyugdíjasait köszöntötte Fekete János elnök és Gál László, a tsz párttitkára. Ez évben 13 új nyugdíjossal szaporodott a tsz nyugdíjasainak száma, akiknek virággal és ajándékkal tették emlékezetesebbé nyugdíjba vonulásuk napját.

Hangulatos, finom vacsorával zárult az ez évi nyugdíjas találkozó.

Pánczél Józsefné

LOMTÁRI SZAVAK, MONDATOK, PALOTÁN.

Csiszlik=kisiskolás./Vettem a csiszliknek egy pár csuszt, hogy jobb kedvel vigyázzon a libákra./

Surbankó=iskolából kimaradt fiú./Emmég surbankó koronban törtint./

Hósznik=legénykedő./Attam a hószniknak egy hatost--husz fillért--, hogy bemehessen a citerabálba./

Kusándál=dologkerülés./Ne kusándájj, hanem eriggy oszt csinádd a dógod./

Lecengel=tétlenkedés./Ezt a napot is úgy ellecengelted, mintha ingyen annák./

Csoze=megbizhatatlan./Nem bizhatom rá eszt a dógot, mer ojan csoze, hogy ő maga se tuggya, mit csinál?/

Kacifántos=kitapasztalhatatlan./A kacifántosnak még a zisten se tanájja ki a kedvit./

Piszlicsáré=komolytalan./Elhinném, ha nem piszlicsári ember mondaná./

. - .

A.P.K.

A GYÜJTEMÉNY GYARAPÍTÓI.

Kosztka András, Orgona u. 42. egy régi pipát adományozott. Bazsó Dénes az Élet és Irodalomban vitatott "felszabadulás" elsőbbségéről.

Gaál István Jászladányból 3. db. évszázados malomkövet hozott. A kövek még a "szárazmalom" idejéből valók. Lóval forgattatták s ezért volt "száraz malom". Tehát nem a szél, és nem a víz hajtotta.

. - .

ÖRÖMMEL OLVASTUK a Cs. megyei Hírlap 1986. augusztus 16. számában, hogy Galgóczy Mihályné a Munka Érdemrend ezüst fokozatát, Halasi György a Szabadság tsz. szerelője Kiváló Munkáért elismerést kapták.

Nevezetes emberek

1986.december

P A L O T A I

K R Ó N I K A

A csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház honismereti
körének lapja

Honismeret, helytörténeti közlemények

Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság

Borítólap: Vass Józsefné

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsának
Kelemen László Művelődési Háza

Felelős kiadó: Erdélyi Lajos művelődési ház igazgató

KÉZIRAT GYANÁNT

Kelemen László

22./ Emlékoszlop felállítása és leleplezése.

Az Országos Színész Egyesület javaslatára, a hálás utókor Kelemen László emlékére, emlékoszlop felállítását határozta el a sirjánál.

Nagyanyámtól és másoktól is tudom, hogy a sok gondozatlan sírok között nem találták meg a sirját. Buja Lajos kereste és egy öreg néni segítségét kérte, de az is csak a temetőnek azt a részét tudta megmutatni, ahová temették, de a sirját ő sem tudta pontosan megjelölni.

Amíg a sirt keresték az emlékoszlop megérkezett és a Főtérek azon a részén állították fel, ami most játszótér.

Az emlékoszlopon fémkoszorú is volt és ez van ráírva:

" Kelemen László az első magyar színigazgatónak 1760-1814. A magyar Színész Egyesület 1888 szeptember 8-án emlékére". Az emlékoszlop leleplezésének történetét a parókia évkönyvéből irtam ki:

" Az ünnepségre az Arad-Csanádi vasut külön vonatot indított. Ezzel a vonattal 70 személy érkezett; a Kelemen Bizottság tagjai, a Kölcsei egyesület aradi küldöttei, Csanád vármegye vezetői, dr. Bayer József Aladár a Belügyminisztériumból, továbbá dr. Váli Béla, halmai Imre, a Kisfaludi Társaság képviselői, Bujovszki Aladár szintén a Belügyminisztériumból, Szeged város küldöttei, Juszt Gyula Makó város országgyűlési képviselője, Miklósi Béla a Kolozsvári színház igazgatója, Nagy Gyula szegedi színigazgató, Márosi Pál aradi színigazgató, Nádai Ferenc a Nemzeti Színháztól, Szilágyi Araballa az Operától. Fővárosi, aradi, szegedi, temesvári ujságok szerkesztői, dr. Phol Antal orvos Budapestről és még sokan mások. Az üdvözlő beszédet Brengarten Henrik községi főjegyző tartotta. Teleki Miklós válaszolt rá. Az ünnepély védasszonya Lonovicsné Hollósi Kornália volt, az Erdélyrészi Közművelődési Egylet képviselője. Az ünnepség az emlékoszlop leleplezésével kezdődött. A jelenlevők elénekelték a Himnuszot,

és a Szózatot, majd Bényli István, az országos színésziroda igazgatója máltatta Kelenen László érdemeit.

Utána Kovács Gyula színész szavalta el, ez alkalomra írt, saját versét. Az ünnepség a temetőben folytatódott, az időközben megtalált Kelemen László sirjánál.

Itt ismét Kovács Gyula színész szavalt, majd dr. Váradi Antal Kelemen Lászlóról írt ódáját, nagy lelkesedéssel fogadták a jelenlévők. Ezután a sirra helyezték az Országos Színész Egyesület, a Nemzeti Színház, a Népszínház, Nagy Paula színigazgató, valamint a debreceni, az aradi, a temesvári színházak és sok mások koszorúját.

A vendégeket a külön vonat 1/4 12 órakor Makóra vitte. Az ünnepély többi része itt folytatódott, mivel Kelemen László, rokon kapcsálatok fűzték Makóhoz, és több évig itt is élt. Kelemen László családtagjai itt maradtak a községben az itt élők Károlyi, és Nagy családokonaiknak vendégeként.

/ folytatása következik/

Bazsó Dénes

FEGYVERTARTÁSI ENGEDÉLYEK

A közrend, közvagyon és személyi biztonság érdekében józan gondolkodású, jó magaviseletű egyének az alispán, a főszolgabírók útján fegyver tartására kaptak engedélyt.

A fegyver engedéllyel rendelkezőket a főszolgabírók tartották nyilván. A kimutatásból megállapítható, hogy az 1862. évben Palotán kinek, milyen fegyverre volt engedélye, de az is, hogy az illető hány éves és a személy leírása is.

Csanádpalotán még most is élnek Hangaiék, és Pernekiék, akik most megtudhatják nem csak azt, hogy kb. mikor született a felmenőjük, ősük, hanem azt is, hogy milyen ternetű, arcú, szemű és haju ember volt.

- 1./ Hangai Sándor, földműves foglalkozású 24 éves, termete magas, arca kerek, haja gesztenye, szeme sárga egy kétcsövű fegyverre-,
- 2./ Szebenyi Ferenc tanító 36 éves, termete közép, arca kerek, haja gesztenye, szeme kék, egy duplacsövű vadászfegyverre-,
- 3./ Hangai László földműves, 51 éves, termete magas, arca hosszúkás, haja gesztenyés, szeme kék s egy duplacsövű vadászfegyverre-,
- 4./ Maior János plébános 64 éves, termete közép magas, arca kerek, haja szürke, szeme kék, két db. kétcsövű vadász puskára és két db. kétcsövű pisztolyra-,
- 5./ Grosz Jakab pusztahaszonbérlet, 35 éves, termete közép magas, arca kerek, haja fekete, szeme sárgás, egy duplacsövű fegyverre-,
- 6./ Gross József f. kereskedő, 33 éves, termete magas, arca kerek, haja barna, szeme sárga, egy kétcsövű lőfegyverre és pisztolyra-,
- 7./ Perneki István parasztgazda, 38 éves, termete közép, arca hosszús, haja s. vörös, szeme sárga, egy kétcsövű vadászfegyverre-,
- 8./ Csillag János jegyző és tanító, Kövegyen lakott, 27 éves, termete közepes, arca rendes, haja s. gesztenyés, szeme sárga, egy kétcsövű-,
- 9./ Szpák János jegyző és tanító, lakik Királyhegyesen, 40 éves, termete magas, arca rendes, haja gesztenye-őszes s szeme kék, egy kétcsövű-,
- 10./ Kövegyiek, Fridvalszki Ignác községi bíró, 46 éves, termete közép, arca hosszús, haja őszes, szeme sárga s egy db. egycsövű-,
- 11./ Maczkai József adószedő, 59 éves, termete közepes, arca kerek-ded, haja világos gesztenye, szeme sárga, egycsövű-,
- 12./ Sipos János földműves, 46 éves, termete közepes, arca hosszús, haja ősz, szeme sárga, egycsövű-,

- 13./ Sojnóczki János földműves, 70 éves, termete közép, arca
hosszas, haja ősz, szeme sárga, egycsővű-,
14./ Kardos Pál földműves, 52 éves, termete közepes, arca kerek-
de, haja őszes, szeme sárga, egy db. egycsővű-,
15./ Lovas János földműves, 47 éves, termete magas, arca
hosszú, haja gesztenye, szeme kék, egy db. egycsővű-,
16./ Czikota Antal községi gazda, 51 éves, termete közép,
arca kerekded, haja fekete, szeme sárgás, egy db. egycsővű-,
17./ Kecskeméti András földműves, 28 éves, termete középma-
gas, arca kerekded, haja gesztenye, szeme sárga, egycsővű vadász-
fegyverre kaptak engedélyt.

Komoly Pál

CSANÁDPALOTA NEVEZETESEBB ÉVEI

X. Hivatalos iratok nyomán.

1912. Ebben az évben vásárolt a Kalnár család amerikai gőz-
cséplőgépet, melyet nem kellett vontatni, de ehhez nem kellett
kévevágó, sem etető, mert az asztagról rádobált kéveket vágta
és vitte a gépbe.

..

1913. A 10-15-20 holdas gazdák közül többen vásároltak ló-
vontatásu aratógépet, mely kaszált, kötött és gereblyézte a
tarlót. Ekkor az arató munkások többsége felháborodott, mert
nem kaptak aratnivalót, így buza-kereset nélkül maradtak.
Az elbocsájtott részesaratók erős drótokat szurkáltak azok
buzatábláiba, akik elbocsájtották részeseiket. Így az aratógépek
kaszái elszakadoztak. Amelyik gazda az aratógép mellett is
megtartotta részes-munkását és avval keresztesztette, de
be is hordatta a géppel vágott buzát, azoknál a gazdánál
nem volt bosszú állás.

..

1914. Július 14-én mozgósították községünkben a katonaköteles férfiakat. Kitört az első világháború. Minden mezőgazdasági munka a nőkre, gyermekekre és idős férfiakra hárult. Voltak olyan családok, ahonnan négyen-öten bevonultak.

.-.

1915. A mai Sirály utcában és a Kálmány Lajos utca sarkán kenyérsütőde és tarhonyagyár létesült.

.-.

1915. Július 3-án hoztak a községbe orosz foglyokat a mezőgazdasági munkákra. A foglyokat kiosztották a kisgazdaságokban, míg harmincat a Blaskovits uradalomba adtak. A foglyok többsége tulzottan vallásos volt és jó magatartást tanusított. A háromszáz fogoly közül egy volt, aki megölte a gazdája lányát.

.-.

1916. Leégett az 1897-ben létesített "lebuja" a tulajdonos és a nők eltűntek a faluból.

.-.

1916. Kolera betegséget állapított meg a falu orvosa. Ekkor a Szélső / ma Szabadság / utcában járványkorházat állított be a község előljárósága. Az ideszállított betegeket az akkori községi orvos / H.GY; / koporsóba fektette, majd oltott mésszel leöntette és hogy ne csapkodják szét a meszet, a koporsó födelét rájuk szegeztette. Egy nap multával ez ellen tiltakoztak a beosztottjai és feljelentették. Ekkor a beosztottakat megnérgelte. Végül is Nikolics / később: Miklósi / főjegyző elnégőgyintézetbe szállította az orvost, hol hamarosan meghalt. / Állítólag az orvos "szellemidézésbe" zavarodott meg, mert tulzásba vitte. /

Asztalos P. Kálmán

A HONISMERETI GYŰJTEMÉNY GYARAPÍTÓI

Bócsa Sándor Marx u. 29. Egy tésztagyűró teknőkaparót.

Nagyfalusi Ilona Lenin u. 30. Régi rakéta játékot, igazolványokat, egy főnött karkosarat Prokai Andrásné hagytekából.

Nagyfalusi Éva Lenin u. 30. Régi válkendőt és egy történelmi könyvet.

Csikota Mihályné Orgona u. 38. Egy fűszertörő rézmozsarát, régi konyhaszagrényt és egyéb konyhaeszközöket.

Asztalos P. Kálmánné Orgona u. 36. Egy állószéket a hozzávaló eszközökkel.

ÖRÖMMEL OLVASTUK

a Csongrád megyei Hirlap 1986. nov. 6-án megjelent számában, hogy dr. Kriván Gyula körzeti főorvos kiváló munkájáért kitüntetésben részesült.

Fekete János, a Szabadság TSZ elnöke és Csontos Lászlóné a csanádpalotai nagyközségi közös tanács előadója is kiváló munkáért kapott kitüntetést.

A HONISMERET SEGÍTŐI

A Honismereti Kör gyűjteményének az újabb helyre való költözésénél több esetben segítettek:

Vass Sámuel, Tokai Mihály, Vass László, Barta András
Nagyfalusi Ilona, Kinyó András, Szatmári József,
Pánczél Józsefné, Mari Inréné, Veresné Farkas Katalin.

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Tisztasági mozgalom

A Nagyközségi Közös Tanács, a Hazafias Népfront Nagyközségi Bizottsága és a Vöröskereszt alapszervezetek tisztasági, környezetszépítő mozgalmat indítottak szeptember 11-én. Majd köszönőlevelek szétküldésével köszönték meg a község tisztaságának érdekében végzett társadalmi munkát.

. - - .

Évforduló

A község felszabadulására emlékezve szeptember 27-én koszorúzási ünnepséget rendeztek. Délelőtt 11 órakor a kegyelet vörös szegfűkkel ékesített koszorúit helyezték el a felszabadulási emlékmű talapzatára, az MSZMP Nagyközségi Bizottsága, a Nagyközségi Közös Tanács, a KISZ Nagyközségi Bizottsága, a Hazafias Népfront, az Általános Iskola, a helyi Szabadság MGTSZ, a kövegyi Béke TSZ, az ÁFÉSZ, az Építőipari Szövetkezet, a Tömegcikk Készítő Ipari Szövetkezet, a Ruhaüzem és a Csanádpalotáról, Kövegyről elszármazottak baráti körének képviselői. Ezt követően került sor a volt játszótér helyén kialakított közlekedési park avatására. Melynek kivitelezésében részt vett az ÉPSZÖV, a Szabadság MGTSZ Szoc. brigádjai, a Ruhaüzem, a TÖMCI, az általános iskola pedagógusai, tanulóit, a megyei Közlekedés Biztonsági Tanács elnöksége és a helyi párt, állami és társadalmi, tömegszervezetek vezetői. A továbbiakban Kovács István a HNF, titkára kitüntetések nyújtott át a társadalmi munkában élenjáróknak. A felszabadulási ünnepség ezután a Nagyközségi Pártbizottság székházában folytatódott, ahol találkozót tartottak Csanádpalotáról és Kövegyről elszármazottak baráti körének tagjai.

. - - .

Hulladékgyűjtés. A HNF Nagyközségi Bizottsága és az általános iskola úttörőcsapata ez évben is megrendezte a már hagyományossá vált hulladékgyűjtési akciót.

A jól szervezett társadalmi munka eredményeként az úttörők mintegy 210 mázsa hasznos hulladékot gyűjtöttek össze és szállítottak a régi fatelep helyén lévő begyűjtő helyre.

.--.--.

Nyelvoktatás. A Kelemen László Művelődési Házban angol nyelvtanfolyamot indított kezdők és haladók részére.

.--.--.

A honismereti gyűjtemény - a Délibáb utcai helységből a művelődési ház melletti épületben -költözött.

.--.--.--.

Kiállítás. A Kelemen László Művelődési Házban nov.5-én amatőr képzőművészek alkotásaiból nyílt kiállítás.

A kiállítást Oláh Eleonóra, a makói Művelődési Központ előadója nyitotta meg.

.--.--.

Véradók kitüntetése. A Vöröskereszt csanádpalotai alapszervezete átadta a Magyar Vöröskereszt által adományozott kitüntetések a kiemelkedő véradóknak.

" Kiváló véradó" kitüntetés arany fokozatát kapta: Bogdán István, Kindel Istvánné és Mészáros Ágnes.

Ezüst fokozatú elismerésben részesült: Molnár Attila, Tóth Sándor és Zsiga István. A bronz fokozatot Vetró József, Rácz Péter és Zsiros Sándor vehette át.

.--.--.--.

Évforduló. A NOBZF 69.évfordulója tiszteletére nov.6-án koszorúzási ünnepséget tartottak. Majd ünnepi nagygyűlésre került sor. Beszédet mondott: Fekete János PB tag. Befejezésül az úttörők adtak színvonalas műsort.

.--.--.--.

Diszitőművészeti szakkör. - a községi nőklub és a Szabadság MGTSZ nőklubja - megkezdte őszi-téli foglalkozását, Vág völgyi Jánosné vezetésével.

Főzőcske klub. Az általános iskola napközi otthonában ezen az őszön is beindult a "főzőcske klub", ahol a felsőbb tagozatos diákok elsajátíthatják a főzés technikáját, Batta János konyhafőnök vezetésével.

.-.-.-.-.

Falugyűlés. Nov. 17-én a művelődési ház nagytermében falugyűlést tartottak, amelyen részt vett Vári Miklós a város környéki községek országgyűlési képviselője, Antalné Agócs Mária PB titkár. Kovács Istvánné a HNF titkárának köszöntő szavai után, videó-felvételről mutatták be a község fejlődését. Fejes Ferenc tanácselnök szólott ezután a létesítményekről, a további teendőkről. A beszámolóhoz többen hozzászóltak. Felhívták a figyelmet a meglévő értékeink gondozására, megóvására. A hozzászólásokat követően Kovács Istvánné a HNF titkára kitüntetésekkel adott át a társadalmi munkában élenjáróknak.

Pánczél Józsefné

Nyugdíjasklub. A hosszan tartó nyári szünet után a klub tagjai ismét elfoglalhatták helyüket a művelődési házban. A foglalkozásokat továbbra is szerdán és pénteken tartják. Többek között TIT előadásokat hallgatnak, dia-vetítéssel egybekötött élménybeszámolót hallgatnak és mozibérlettel látogatják a filmszínházat.

Az Erzsébet és Katalin napok sem mulhattak el megemlékezés nélkül. A klub vezetősége teadélután rendezett, amelyhez a 300 darab finom lángost és teát az iskolai napközi konyhafőnöke Batta János és fia Batta Krisztián készítették. A jó hangulat megteremtéséhez Benke Marcell citerazenével járult hozzá.

GYERMEKJÁTÉKOK, MONDOKÁK

/ Részlet a " Gyermekevelés a század elején". c. néprajzi gyűjtésből. /

Társasélet alkalmai. A nagylányok, legények esténként /Kövegyen/ a nagyközből levő kúthoz jártak beszélgetni. Ha alkonyodott fogták a kantát a nagylányok, ugyanezt tették a legények is. A vízhozás jó ürügy volt arra, hogy találkozzanak, eltraccsoljanak. Ezeken a régi falusi estéken más szórakozás úgysem akadt. Régen, a fiatalságnak ugyan ilyen jó alkalmat adott a szórakozásra a fosztáka.

Ősszel, amikor bekerült a haja kukorica a szűrbe, vagy az eresz alá, esténként összejöttek a szomszédok és a fiatalok, a holdvilágnál, mécsesek világánál fosztották a kukoricát. Az idősebbek beszélgettek, mesélgettek, a fiatalok pedig daloltak, nótáztak. Ha egyik háznál kész lett, a másik este már a másik háznál jöttek össze. Megtörtént, hogy hamar elfogyott a kukorica, ilyenkor előkerült a citera vessző, melynek hangjára hajnalig járták a csárdást. Amikor a kukorica fosztásnak vége lett, megkezdődött a fonóba járás. A téli estéken hol itt, hol ott összegyűlt a falu fiatalsága és vidám nótázás mellett pörgették az orsót. Ha egy lány véletlenül elejtette az orsót, a legény gyorsan felkapta és egy-két csók ellenében adta vissza. Amikor a lányok megunták az orsó pörgetését, a guzsajra kötött kender "gugyellájába" dugták és kezdetét vette a játékon. Többféle játékot játszottak, pl: "szembekötőzsdi", "kútbaesősdi". Kedvelt játék volt a "megy a kosár" is.

Biró: Megy a kosár

Lány: Mi megy benne?

Biró: aranydió, aranyalma, neked adom X J - t.

Ha nem kellett a lánynak, azt mondta: Add tovább!

A biró tovább vitte, amíg egy lány elfogadta és azt mondta:

Jó lesz nekem. Erre dalolták: Ezt szeretem, ezt kedvelem, ez az én édes kedvesem...

A lányok a társas összejövetelekre kalákában, bálba kísérvél mentek, akit "gardé mamának" neveztek. Aki nagyon "uraskodni" akart az "gardédám" - nak mondta, de nagyszüleink csak kísérőnek mondták.

/ Folyt.köv./

Pánczél Józsefné

A HNF Nagyközségi Bizottsága november hónapban ülést tartott, értékelte az 1986.évben végzett társadalmi munkát. A legjobb társadalmi munkások eredményes és példamutató munkájukért elismerést illetve kitüntetést kaptak.

Vass Imréné
nyugd.nő biz.elnök.

